

Filosofia pentru CŢPŢŢ

40 de rŢspunsuri la curiozitŢtile tale
despre lume

David A. White

IlustraŢii de Cheryle Chapline

Traducere din englezŢ de Laurentiu Dulman

Cuprins

Prefață	9
Mulțumiri	11
Introducere	13
Despre această carte	13
Filosofia și întrebările	14
Lucruri importante de reținut în legătură cu activitățile	15
Sugestii pentru profesori și părinți	16
Despre copertă	17
<i>Partea I — Valorile</i>	<i>21</i>
Întrebarea 1. Ești o persoană corectă și dreaptă?	22
Întrebarea 2. Cum îți dai seama cine îți este prieten?	25
Întrebarea 3. Ar trebui să fii răsplătit pentru eforturile depuse la școală?	28
Întrebarea 4. E bine să lași lucrurile mărunte să te necăjească?	31
Întrebarea 5. Este de datoria ta să faci donații caritabile?	33
Întrebarea 6. Distracția te face mai fericit decât studiul?	36
Întrebarea 7. Ai voie să spui vreo minciună?	38
Întrebarea 8. Există situații când trebuie să fii violent?	40
Întrebarea 9. Ți se întâmplă uneori să te simți ciudat când ești în preajma altor oameni?	42
Întrebarea 10. Noi controlăm tehnologia sau tehnologia ne controlează pe noi?	45
<i>Partea a II-a — Cunoașterea</i>	<i>47</i>
Întrebarea 11. Cum poți fi sigur că lucrurile se mișcă?	48
Întrebarea 12. Ce anume face să fie adevărat ceea ce spui?	51
Întrebarea 13. Te poți îndoi că exiști?	54
Întrebarea 14. Face zgomot un copac dacă se prăbușește într-o pădure când nu e nimeni în jur?	57
Întrebarea 15. Ești sigur că legea gravitației chiar este o lege?	59
Întrebarea 16. Cum îți dai seama dacă știi ceva?	61
Întrebarea 17. Poate o altă persoană să-ți înțeleagă sentimentele?	63
Întrebarea 18. Poți să te minți pe tine însuși?	66
Întrebarea 19. Percepi lucrurile așa cum sunt sau doar cum par să fie?	68
Întrebarea 20. Pot computerele să gândească?	70

Partea a III-a — Realitatea

Întrebarea 21. Poți să nu te gândești la nimic?	73
Întrebarea 22. Se întâmplă vreodată ceva din întâmplare?	74
Întrebarea 23. Ce se întâmplă cu numerele când nu le folosești?	77
Întrebarea 24. Sunt numerele și oamenii la fel de reali?	79
Întrebarea 25. Este timpul ceea ce vezi când te uiți la ceas?	81
Întrebarea 26. Dacă originea universului este Big Bangul, care este originea Big Bangului?	83
Întrebarea 27. Ești aceeași persoană care erai cu cinci ani în urmă?	87
Întrebarea 28. Ești înzestrat cu libertate de voință?	91
Întrebarea 29. Este adevărat că orice lucru depinde de totalitatea lucrurilor?	93
Întrebarea 30. Sunt vreodată posibile lucrurile imposibile?	96

Partea a IV-a — Gândirea critică

Întrebarea 31. Este important să vorbești și să scrii ca să fii înțeles?	103
Întrebarea 32. Este întotdeauna bine să ascuți părerea celorlalți?	105
Întrebarea 33. Cum este bine, să critici oamenii sau opiniile lor?	107
Întrebarea 34. De ce sunt atât de importante cuvintele „pentru că“?	109
Întrebarea 35. Este întotdeauna ușor să spui ce anume face ca lucrurile să se întâmple?	112
Întrebarea 36. Dacă multă lume crede că un lucru este adevărat, este acel lucru adevărat?	114
Întrebarea 37. Este adevărat că o faptă rea poate să compenseze o altă faptă rea și astfel să se transforme într-o acțiune bună?	117
Întrebarea 38. Dacă afirm: „Spun o minciună“, cum este afirmația mea, adevărată sau falsă?	119
Întrebarea 39. Este posibil să nu aibă sens o afirmație logică?	122
Întrebarea 40. Oare ce înseamnă să definești ceva?	125
Cum să filosofezi dacă nu ești filosof	129
Organizare	135
Desfășurarea orelor	136
Prezentarea întrebării și sugestii de predare	137
Integrare curriculară	141
Lecturi filosofice suplimentare	187
Glosar	189
	195

PARTEA I

Valorile

Ce crezi că e important? Să te distrezi? Să-ți faci prieteni? Să iei note mari la școală? Să studiezi cât mai multe lucruri? Să ai succes? Să te îmbogățești? Să devii faimos? Să-i ajuți pe cei din jur? Să faci ce e bine?

Valorile tale sunt lucrurile care te interesează și lucrurile care crezi că sunt importante. Valorile i-au interesat pe filosofi de la începuturile filosofiei. De aceea, filosofii au cheltuit mult timp și efort pentru a descrie valorile și pentru a explica de ce sunt ele importante în viața noastră. Ramura filosofiei care studiază aceste probleme se numește *etică*.

În Partea I, vei putea descoperi câte ceva despre propriile tale valori. Ți se va propune să te gândești la ce înseamnă anumite valori — prietenia, de exemplu —, pentru că nu întotdeauna știm ce ne închipuim că știm despre valori. Aproape toată lumea împărtășește anumite valori, dar există și valori care nu au aceeași semnificație și importanță pentru toți oamenii. Care sunt valorile *tale* și de ce crezi că sunt importante?

„De-ar avea capul omului o ușă

N-ar mai exista păcat pe lume.

Căci din el am scoate lucrurile rele

Și le-am lăsa înăuntru doar pe cele bune.“

Shel Silverstein, poet și compozitor.

Întrebarea 1 — Platon

Ești o persoană corectă și dreaptă?

- Te rog să mi-l dai înapoi.
- De ce?
- Pentru că l-ai împrumutat de la mine și e al meu.

Ai fost vreodată într-o astfel de situație? Imaginează-ți că ai împrumutat un calculator de la un prieten. Acum, prietenul vrea să i-l dai înapoi. Ce crezi că este drept să faci?

I. Citește cele patru variante de mai jos, gândește-te la situație, apoi scrie în spațiul alocat litera corespunzătoare răspunsului tău:

- A. Încerci să-ți convingi prietenul că încă ai nevoie de el.
- B. Îl păstrezi cât de mult poți, pentru că, la urma urmelor, ai nevoie de un calculator.
- C. Îl înapoiezi, întrucât calculatorul nu e al tău, ci al prietenului tău.
- D. Îți poți face oricând un nou prieten, deci păstrezi calculatorul.

Scrie răspunsul tău aici: _____

Nu uita, întrebarea nu este: „Ce aș vrea să fac în această situație“, ci aceasta: „Ce crezi că este drept să faci?“ Dacă alegi A sau B, înseamnă că, după părerea ta, tu și interesele tale sunt mai importante decât să respecti interesele sau proprietatea prietenului tău. Dacă alegi D, prețuiești lucrurile mai mult decât prietenia — sau, cel puțin, prețuiești *acest* lucru mai mult decât să-ți păstrezi *acest* prieten.

Cei mai mulți oameni ar alege C. Motivul e inclus în varianta C: calculatorul nu este al tău. Deci, chiar dacă, din cine știe ce motiv, ai vrea să păstrezi calculatorul — sau alt obiect împrumutat —, trebuie totuși să-l înapoiezi celui căruia îi aparține.

Ce ne spune acest exemplu despre dreptate? Și ce e dreptatea? Aceasta este o întrebare aproape la fel de veche ca filosofia însăși. Filosofii și-au pus această întrebare de pe vremea lui Platon, faimosul filosof grec care a trăit din 427 până în 347 î.H. Și totuși, exemplul de mai sus, inspirat de Cartea I a dialogului platonician *Republica*, sugerează că dreptatea poate fi ușor definită: înseamnă să tratezi oamenii corect. Pe scurt, a fi drept înseamnă a fi corect; așadar, orice obiect împrumutat trebuie întotdeauna înapoiat, deoarece așa se procedează corect în acest caz.

Este aceasta o definiție bună? Să schimbăm datele exemplului de mai sus (cum îl pune Platon pe Socrate să facă în *Republica*). Să ne imaginăm că un adult din familia ta împrumută o armă de la un prieten și că, între momentul când ia arma cu împrumut și momentul în care prietenul vrea să-i fie înapoiată, prietenul devine instabil din punct de vedere psihic. Ei bine, potrivit definiției inițiale, ar fi drept ca obiectul împrumutat — în cazul de față, arma — să-i fie înapoiat, deoarece definiția spune că tot ce e împrumutat trebuie întotdeauna înapoiat.

Dar ce crezi că ar fi drept să facă adultul respectiv în acest caz?

II. Iată patru variante. Notează litera corespunzătoare răspunsului tău în spațiul rezervat mai jos:

- E. Să păstreze arma, întrucât prietenul lui e instabil psihic și nu se știe ce va face când i se înapoiază arma.
- F. Să înapoieze arma, deoarece, la urma urmelor, e proprietatea prietenului.
- G. Să vorbească cu un filosof și să-l întrebe care e adevărata definiție a dreptății. După ce va afla adevărata definiție, va ști ce trebuie să facă.
- H. Să încerce să găsească un specialist care să-l ajute pe prietenul lui.

Răspunde aici: _____

Să analizăm pe scurt răspunsurile de mai sus:

- i. Răspunsul H sugerează că prietenul este important. Deși această atitudine este bună, ea nu prea ne ajută să stabilim cum ar fi drept să procedăm în cazul de față. (Ești sigur că știi ce înseamnă să fii prieten cu cineva? Vezi **Întrebarea 2.**)
- ii. Răspunsul F arată că ai înțeles definiția inițială a dreptății și că vrei s-o aplici în această situație. Dar oare ar fi drept să înapoiezi o armă unei persoane instabile?
- iii. Răspunsul E elimină consecințele periculoase care ar putea decurge din înapoierea armei către o persoană instabilă. Și totuși, a păstra o armă care aparține altei persoane încalcă definiția pe care am dat-o dreptății. Oare e voie să acționezi nedrept ca să faci o faptă bună? Nu pare tocmai corect.

Ai ales răspunsul G? Dacă da, filosoful la care se poate apela în cazul de față este Socrate, maestrul lui Platon și personajul principal din majoritatea dialogurilor platoniciene. *Republica* își propune să analizeze ce înseamnă dreptatea, dar este o analiză lungă, întinsă pe câteva sute de pagini! Așadar, putem spune fără teama de a greși că, orice ar fi dreptatea, nu e ușor de înțeles și de explicat. Dar putem porni în direcția pe care ne-o recomandă Platon.

„Cred că prima datorie a unei societăți este dreptatea.“

Alexander Hamilton, politician

Pentru aprofundarea problemei

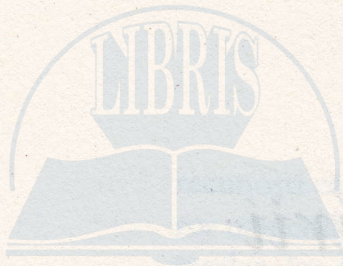
1. Ar trebui să fii drept atât cu prietenii, cât și cu dușmanii tăi?
2. Poți să fii nedrept cu tine însuși?
3. Dacă răspunsul la întrebarea a doua este „da“, atunci poți să fii și *drept* cu tine însuși?

Platon considera că adevărata dreptate izvorăște din noi înșine și că e important să ne cunoaștem cât mai bine cu putință, ca să putem fi drepti ori de câte ori vorbim, acționăm sau luăm o decizie. Dacă facem efortul de a ne cunoaște pe noi înșine, gândindu-ne la cine suntem, ce vrem și cum sperăm să ne trăim viața, atunci ar trebui ca, în cele din urmă, să descoperim câte ceva despre esența dreptății.

Păstrează în minte această concluzie când răspunzi la alte întrebări din cartea de față. Când îți pui o întrebare, mai ales una filosofică, și te străduiești să găsești răspunsul, afli mai multe despre tine. Iar dacă Platon nu se înșela, afli mai multe și despre dreptate.

În plus, făcând asta, ești filosof.

Partea I. Valorile

Întrebarea 1. Ești o persoană corectă și dreaptă?

Platon (*Republica*)

Socrate evaluează critic mai multe încercări de a defini dreptatea. Acest capitol introduce noțiunea de definire a unui termen și arată ce înseamnă să evaluezi o definiție.

Sugestii de predare

1. Este important să subliniezi că, în acest capitol, elevii au de stabilit ce „ar trebui” făcut în exemplele propuse. Socrate vrea să afle care este răspunsul corect din punct de vedere moral. Nu îl interesează ce ar face, de fapt, majoritatea oamenilor în aceste situații. Pentru că, la o analiză amănunțită, ar putea reieși că ceea ce ar face majoritatea oamenilor nu este lucrul corect din punct de vedere moral.
2. După ce termină activitatea I, cere-le elevilor să facă activitatea II. Apoi vezi dacă sunt de acord cu cele trei comentarii la răspunsurile E, F, H. Întreabă-i pe elevi dacă aceste răspunsuri li se par relevante, exacte și corecte. Dacă își exprimă dezacordul, cere-le să-și expună motivele.
3. După cum s-a precizat în Introducere, întrebările din secțiunea **Pentru aprofundarea problemei** (care de aici înainte va fi prescurtată **PAP**) pot fi folosite pentru discuții suplimentare și pentru aprofundarea conceptului cercetat — în cazul de față, dreptatea. **PAP 1** este o întrebare care nu are un răspuns evident, dacă luăm în considerare discuția din cadrul capitolului. Această întrebare poate fi folosită pentru a-i face pe elevi mai conștienți de importanța dreptății în relațiile lor cu prietenii. (De asemenea, este o întrebare care face legătura cu **Întrebarea 2**, despre prietenie.)
4. Scurta prezentare, din **PAP 3**, a punctului de vedere expus de Platon în *Republica* nu oferă decât o idee foarte sumară a viziunii asupra dreptății expuse în acest dialog.
5. **PAP 2** și **3** pot stârni discuții aprinse referitoare la posibilitatea de a fi nedrept cu tine însuți (și pot oferi o legătură cu conceptul de datorie, care este prezentat

în Întrebarea 4.) Pentru inițierea discuției, întreabă-i pe elevi dacă pot da un exemplu de situație în care au fost nedreptți cu ei înșiși. A copia la un test sau a plagia un eseu pot fi considerate exemple ale acestui gen de nedreptate?

6. Este, de asemenea, foarte important să întrebi dacă există elevi care vor să dea o definiție dreptății. Preveniți-i că orice încercare va fi evaluată cu atenție de alți elevi, care vor vrea să imite atitudinea critică a lui Socrate. Discuțiile vor fi intense și fructuoase!

